

Vergroening Stadsbuitengracht

- Fase 1 -

Integrale toelichting bij
omgevingsvergunning en watervergunning

Opdrachtgever:	Erwin Rebergen, Stadsbedrijven, Gemeente Utrecht
Vorbereiding, advies en begeleiding:	Initiatiefgroep Vergroening Singel
Gemachtigde:	Lies König, Natuurlijk Wijs Advies

6 mei 2016

Samenhangende visie Vergroening Singel

Inleiding

De Visie Vergroening Singel (Initiatiefgroep Vergroening Singel, december 2014) bestaat uit een serie samenhangende voorstellen om de singel rondom het centrum van Utrecht te vergroenen en de waterkwaliteit te verbeteren. Doel is het realiseren van natuurvriendelijke voorzieningen (groeiplaatsen, broedplaatsen, paaiplaatsen en uitreedplaatsen) in en langs de singel en het verminderen van de nadelen van de in 2012 aangelegde nieuwe oeverconstructie met betonnen rand. De oorspronkelijke visie is inmiddels doorontwikkeld, met de in dit document beschreven maatregelen als eerste resultaat.

De voorstellen zijn voor een tiental locaties (A t/m J) tussen de Tolsteegbrug en de Weerdbrug uitgewerkt. De initiatiefnemers verwachten dat hier met eenvoudige maatregelen de ecologische kwaliteit en beeldkwaliteit van de historische singel (Stadsbuitengracht) zal verbeteren. De maatregelen dragen bij aan een groene, duurzame, aantrekkelijke en leefbare stad. Daarom passen ze goed in de opzet van het Wijkwaterplan Binnenstad. Maar ook buiten het centrum hebben zij een uitstralend effect, omdat ze knooppunten vormen in het Utrechtse groen-blauwe netwerk. In de voorstellen zijn de wensen van bewoners en de verschillende gebruiksfuncties gecombineerd met de belangen van natuur, schoon water en het aantrekkelijke monumentale Zocherpark. Daarbij is rekening gehouden met de randvoorwaarden voor het waterbeheer, het vaarwegbeheer en het cultuurhistorisch beschermde park. Omdat het Zocherpark een rijksmonument is, is er streng op toegezien of de ontwikkelingen en ingrepen passen bij een 19e eeuwse stadspark in Engelse stijl, met een strakke oever tot aan de waterlijn. Géén brede rietkragen en woekeraars, maar subtiele en goed beheerbare groene pareltjes.

Initiatiefgroep Vergroening Singel

De Initiatiefgroep Vergroening Singel heeft de voorstellen voor meer groen in de singel ontwikkeld na een succesvolle excursie en inspirerende brainstormsessie met bewoners. De eerste – nog globale ideeën – zijn ingebracht in het Wijkgroenplan en Wijkwaterplan Binnenstad (november 2013). Voor het Wijkwaterplan zijn deze ideeën vervolgens door de Initiatiefgroep en enkele meedenkers verder uitgewerkt, in goed overleg met de Gemeente Utrecht en het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden.

De Initiatiefgroep Vergroening Singel bestaat uit:

Harmke van Dam	aanjager Vergroening Singel, waterambassadeur, coördinatie, redactie
Lies König	ecoloog, ontwerp en advies, (zelf)beheer, uitvoeringsvoorbereiding, redactie
Paul van Kan	ecoloog, ontwerp en advies, (zelf)beheer, illustraties, vormgeving, redactie
Ben Nijssen	betrokken bewoner, zelfbeheer, wijkraad Binnenstad, stichting Singelgebied

Pilot

De voorstellen hebben het karakter van een pilot. De locaties en objecten zijn in overleg met de gemeente en het waterschap zorgvuldig geselecteerd en vullen elkaar aan. De situatie ter plekke is leidend voor de precieze uitvoering. Stuk voor stuk zijn de materialen en constructies gemakkelijk te plaatsen en – als daar aanleiding voor is – weer te verwijderen. De komende jaren wordt gevolgd hoe de objecten zich houden en de vegetatie zich ontwikkelt. Ook als het gaat om beeldkwaliteit, passanten-ervaringen en effecten op waterkwaliteit en biodiversiteit. Met de gemeente worden afspraken gemaakt over het onderhoud en beheer door vrijwilligers. De initiatiefgroep blijft het centrale aanspreekpunt en zorgt dat er voldoende vrijwilligers zijn om de locaties op orde te houden en het drijfvuul te verwijderen. Dit gebeurt in samenwerking met de gemeentelijke beheerder bijzondere parken en de klankbordgroep Singel. In 2019 wordt per locatie geëvalueerd of/hoe de maatregelen worden voortgezet.

Omgevingsvergunning en Watervergunning Fase 1

Niet alle onderdelen uit de visie zijn in de aanvraag voor de omgevingsvergunning en watervergunning meegenomen. Hetzij omdat voor een andere oplossing is gekozen óf omdat de besluitvorming nog niet is

afgerond. De objecten waarvoor nu (fase 1) vergunning is verleend hebben betrekking op vier typen maatregelen. De uitvoering ervan start in mei 2016:

- Drijvende vegetatie-eilanden (watervergunning en omgevingsvergunning)
- Wilgentenen bollen met drijfbladplanten (alleen watervergunning)
- Vooroever (watervergunning en omgevingsvergunning)
- Taludbegroeiing (alleen omgevingsvergunning)

Deze objecten staan vanaf pagina 5 per locatie aangeduid. Zie ook de overzichtskaart in Bijlage 1.

Drijvende vegetatie-eilanden

Verspreid langs de Stadsbuitengracht komen op enkele locaties drijvende eilanden met moerasvegetatie, op 80 cm van de kant en buiten de vaarlijn. De vegetatiematten hebben geen harde opvallende rand en de bevestigingspalen zitten onder water. Boten kunnen er niet aanleggen. Voor dieren zijn de eilanden interessant als rustplek, terwijl ze voor spelende kinderen te ver van de kant liggen om een gevaar te vormen.

De planten zijn zorgvuldig geselecteerd. De gemiddelde planthoogte door het jaar heen is ongeveer 30 cm. Bij een zachte winter is de hoogte 10 cm en in de zomer zijn enkele losse pollen hoger dan 30 cm. In het bloeiseizoen zijn het de bloemen die eruit springen. Qua bloeiperiode vullen ze elkaar aan, van voorjaar tot najaar. Verder zijn de planten geschikt voor de omstandigheden in de Stadsbuitengracht. De wortels hangen onder de mat vrij in het water, waar ze een zuiverende werking hebben en vissen schuilgelegenheid en paaiplekken bieden.

Sfeerbeeld drijfeiland langs betonnen rand bij Manenborg (Tolsteegbrug, A1)

De drijvende eilanden hebben een stevige robuuste basis met daarop grof kokosdoek en daarin de voorgekweekte oeverplanten. Er is gekozen voor een paar varianten in maatvoering en type constructie, afhankelijk van de situatie. De basismaat voor een element is 1 m bij 5 m. Op twee locaties is ruimte voor een aantal aan elkaar geschakelde basiselementen, evenwijdig aan de betonnen rand (A1) en aan de kade (J1). Bij G4 gaat het om een enkelvoudig element. Verder is er nog een variant die aan meerpalen wordt bevestigd (D1 en G1).

Wilgentenen bollen met drijfbladplanten

In het water komen op een aantal luwe plekken (A, D, E, F, G-oost, H en J) gevlochten wilgentenen bollen met niet-woekerende drijfbladplanten en onderwaterplanten. De bollen komen onder water te hangen en worden op de bodem bevestigd. Daarom is deze maatregel niet omgevingsvergunning-plichtig. Ze maken wel deel uit van de watervergunning.

Vooroever

Langs de Maliesingel ontbreekt over een traject van ca 150 m lengte de betonnen beschoeiing, door de aanwezigheid van een rioolbuis op de grens van water en oever. Deze plek leent zich bijzonder goed voor een vooroever, waarbij de bestaande rij houten palen wordt aangevuld en de oeverzone erachter opgevuld met kokosrollen met oeverplanten. C1 en C2 zijn twee varianten met een grote variëteit aan oeverplanten, afgestemd op deze standplaats met ieder een eigen kleuren pallet. De bloeitijden van de oeverplanten volgen elkaar op. Extra kleur en diversiteit komt in de oever van de kruiden hogerop het talud.

De gemeentelijk rioolbeheerder en het Hoogheemraadschap hebben aangegeven dat er de komende 10 jaar geen werkzaamheden meer zijn voorzien aan de riolering of de oeverconstructie (calamiteiten daargelaten). Beide partijen zijn akkoord met de voorgestelde inrichting.

Taludbegroeiing

Op 3 locaties zijn in de voorstellen bermbeplantingen opgenomen (F, G-west en G-oost) in combinatie met een aangepast maaibeheer. Daarnaast bevelen we – waar het enigszins mogelijk is – ook op andere locaties aanpassingen in het maaibeheer aan, zodat de kruidenbegroeiing op de kant de kans krijgt over de betonnen rand te hangen. Met de beheerder bijzondere parken, de wijkopzichter en de klankbordgroep Singel wordt overlegd of in een zone van een meter langs de rand hooilandbeheer kan worden ingevoerd.

Nog lopende trajecten

Een aantal voorstellen van de Initiatiefgroep Vergroening Singel doorlopen een apart traject en konden nog niet in de eerste fase van de vergunningverlening meeliften. Dit geldt bijvoorbeeld voor de fauna-uittreedplaatsen (FUP's). De aanbevelingen van de Initiatiefgroep worden meegenomen in een gemeentebrede besluitvorming over de te plaatsen FUP's. Het aanbrengen van een flink aantal FUP's, geschikt voor uiteenlopende soorten dieren, is voor de natuurkwaliteit van de singel essentieel.

Bij het Centraal Museum (B) is een ecologisch kunstproject voorzien. Enkele kunstenaars hebben daarvoor een ideeënschets ingediend. Het winnende ontwerp van Birthe Leemeijer wordt nu verder uitgewerkt, waarna het vervolgens nog het traject moet doorlopen van formele besluitvorming, financiering en vergunningverlening. De Adviescommissie Beeldende Kunst en Vormgeving is hiervoor opdrachtgever; de Initiatiefgroep Vergroening Singel blijft nauw betrokken.

Het is nog niet duidelijk of de plannen rond het Wolvenplein (H en I) – ontwikkeling vooroever in combinatie met een vlonderpad – gerealiseerd kunnen worden. Dit hangt samen met de nog onduidelijke situatie rond de eigendomsoverdracht en de nieuwe bestemming. Bij de uitwerking van de plannen werkt de initiatiefgroep samen met een kunstenaarsduo en de bewonersgroep Wolvenplein.

Tenslotte probeert de Initiatiefgroep Vergroening Singel ook in de Catherijnesingel en andere stadswateren waar zich kansen voordoen aanbevelingen in te brengen voor ecologische verbeteringen.

Vaste contactpersonen gemeente en waterschap

Gemeente Utrecht   Erwin Rebergen, gemeentelijk waterbeheerder en trekker Wijkwaterplan Binnenstad
Wim Horst, parkcoördinator bijzondere parken o.a. Zocherpark/Singelgebied
Kees Rampart, adviseur Erfgoed

De Stichtse Rijnlanden Herman van Rooijen, regiobeheerder Utrecht/Leidsche Rijn

Verder is afgestemd met:

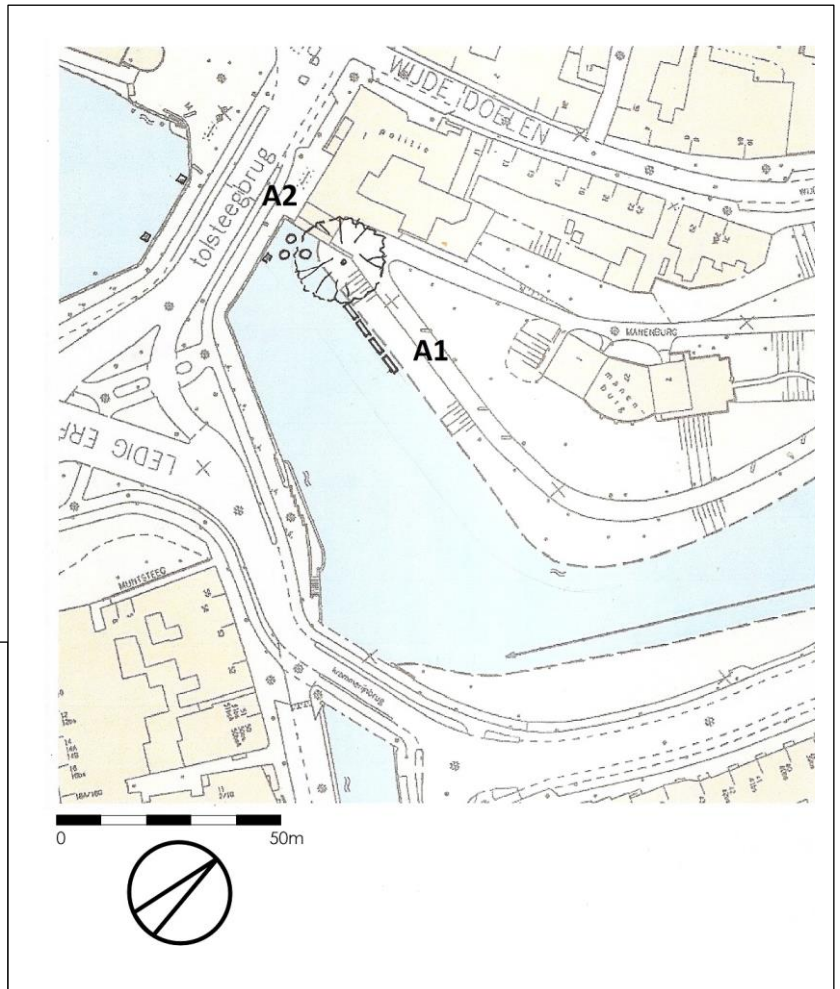
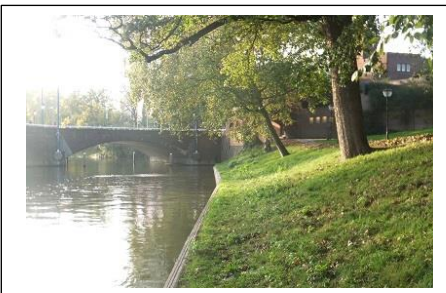
- Willem Addink, havenmeester gemeente Utrecht (m.b.t. relatie bevaarbaarheid)
- Nicolay Vronik, adviseur civiele constructies (m.b.t. constructieve aspecten)
- Han van Ringelstein, gemeentelijk rioolbeheerder (onderdeel vooroever)

Maatregelen per locatie

A Tolsteegbrug

naast Louis Hartlooper Complex, zuidoever Manenburg

A1 Drijvende vegetatie-eilanden

In het water, tussen de monumentale Plataan en de flauw knik in de oever, komen parallel langs de kant vier drijvende vegetatie-eilanden van in totaal 20 meter lang en 1 meter breed. De vegetatie bestaat uit verschillende moerasplanten, waaronder de prachtige voorjaarsbloeiers Gewone dotterbloem en Gele lis.

A2 Wilgentenen bollen met drijbladplanten

In het water, in de luwe hoek tussen de muur en de meerpalen, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: o.a. Witte waterlelie en Kikkerbeet. Deze maatregel is niet omgevingsvergunning-plichtig.

B Centraal Museum

Ter hoogte van de steiger, in de zichtlijn van het grote raam aan de achterkant van het Centraal Museum is een ecologisch kunstproject gepland. Het ontwerp van Birthe Leemeijer wordt komende tijd verder uitgewerkt. Het doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase.

C Maliesingel

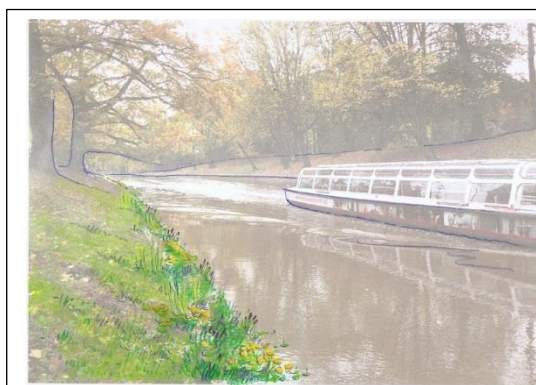
Langs de oever van de Maliesingel, waar de betonnen rand ontbreekt vanwege aanwezigheid rioolbuis: ongeveer tussen bocht spoorwegovergang Zonstraat tot aan Johan de Wittstraat. Zolang de riolering niet wordt aangepakt, blijft de oeversrand onverhard en kan de reeds aanwezige houten rij palen benut worden voor het ontwikkelen van een natuurlijke oeverzone.

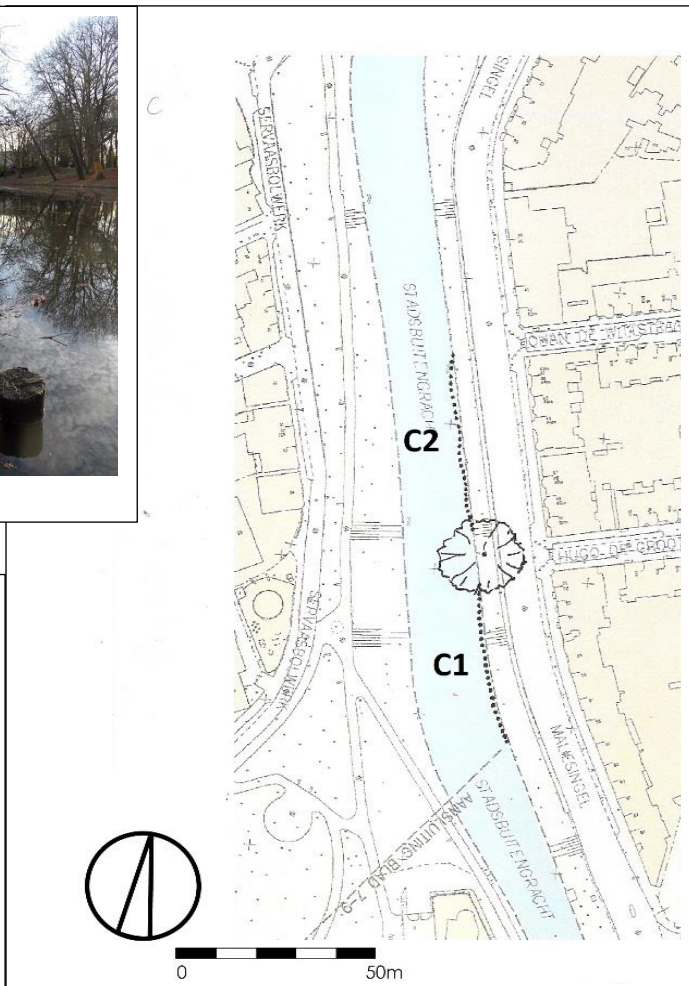
locatie C1

locatie C2

voorstel vooroever C2

C1 Vooroever met oeverplanten

Langs de oever ten zuiden van de Vleugelnoot komt een vooroever met o.a. Oeverzegge en Grote kattenstaart. Hoger op het talud geven de kruiden Echte Koekoeksbloem, Gewone margriet en Wilde bertram extra kleur en diversiteit. Dit traject heeft een lengte van ca 50 m. Langs de oever staat een rij houten palen, waartegen aan de binnenkant kokosrollen met oeverplanten worden bevestigd. De oude klinkerrand, die half onder water ligt, blijft ongemoeid. De breedte van de oeverzone tussen de palen en de kant varieert van ca 15 tot 35 cm. Waar de palen niet aansluiten zullen extra palen geplaatst worden.

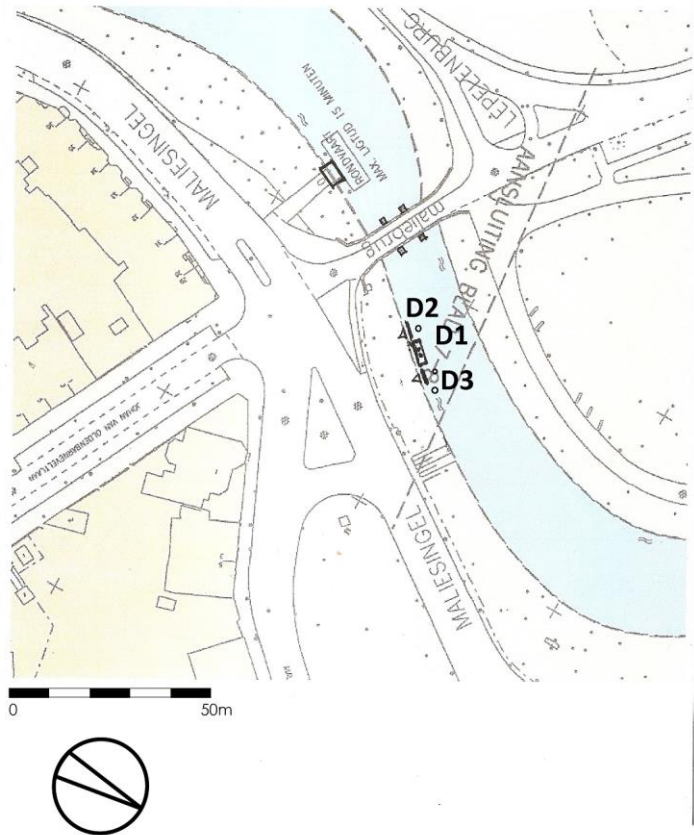
C2 Vooroever met oeverplanten

Langs de oever ten noorden van de Vleugelnoot, tussen de Hugo de Grootstraat en Johan de Wittstraat, komt een vooroever met o.a. Voszegge en Poelruit. Met hogerop Echte Koekoeksbloem, Gewone margriet en Wilde bertram. Langs dit stuk staan slechts enkele palen, met soms grote tussenruimten. Voor het opvullen van de tussenruimten zijn meer palen nodig dan bij C1. Het traject heeft een lengte van ca 35 m. De afstand tussen de palen en de kant varieert van ca 15 tot 40 cm. De nieuwe palen komen in lijn met de oude palen te staan.

D Maliebrug

Noordelijk van de Maliebrug, ter hoogte van het Spoorwegmuseum, met aan overkant Park Lepelenburg

D1 Drijvend vegetatie-eiland rond meerpalen

Ten noorden van de Maliebrug, aan de kant van het spoorwegmuseum, waar 2 meerpalen de afvoerbuizen beschermen komt een drijvend vegetatie-eiland aan de buitenzijde van de beide palen van 5 m lang en 1 m breed. Met o.a. Gewone dotterbloem, Zwarte zegge en Moerasvergeet-mij-niet.

D2 Fauna uittreedplaats

Dit onderdeel doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase. De hoop is dat de maatregel nog dit jaar kan worden uitgevoerd.

D3 Wilgentenen bollen met drijfbladplanten

Aan de noordzijde van de meerpalen, langs de kant, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: met o.a. Witte waterlelie, Kikkerbeet en Grof hoornblad (niet omgevingsvergunning-plichtig).

E Herenbrug

Aan de zuidzijde van de Herenbrug, naast Lepelenburg

E1 Wilgentenen bollen met drijfbladplanten

In de luwe hoek, aan de zuidzijde van de Herenbrug, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: met o.a. Witte waterlelie, Kikkerbeet en Grof hoornblad (niet omgevingsvergunning-plichtig).

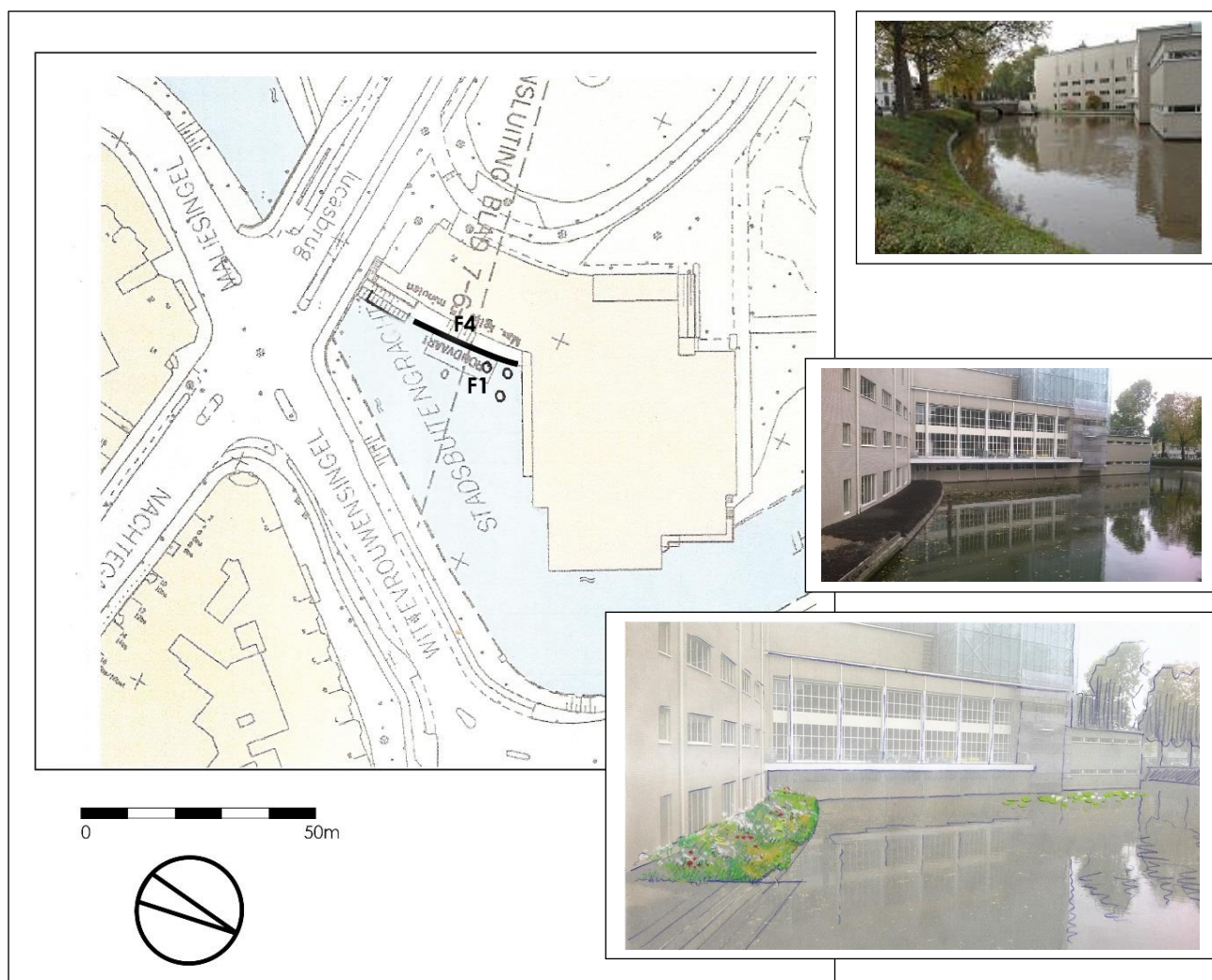
E2 Fauna uittreedplaats

Dit onderdeel doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase. De hoop is dat de maatregel nog dit jaar kan worden uitgevoerd.

Opmerking ten aanzien van het maaibeheer: Het talud op deze locatie leent zich er goed voor om met wat extensiever maaibeheer – hooilandbeheer van twee keer maaien (juni en september) – de begroeiing langs de betonnen rand de kans te geven over de rand te hangen. Met de parkcoördinator en de klankbordgroep Singel wordt overlegd of in een strook langs de rand dit hooilandbeheer kan worden ingevoerd.

F Stadsschouwburg

F1 Wilgentenen bollen met drijfbladplanten

In de luwe hoek, aan de zuidzijde van Stadsschouwburg, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: met o.a. Witte waterlelie, Kikkerbeet en Grof hoornblad (niet omgevingsvergunning-plichtig).

F2 en F3

zijn komen te vervallen

F4 Bermbeplanting (westzijde)

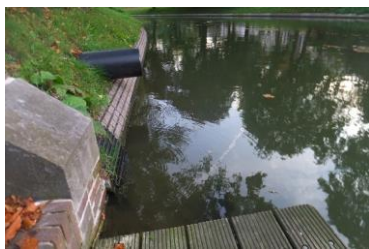
Na overleg met de directeur van de Stadsschouwburg en de architect die met de renovatie belast is, is gekozen voor een bloemrijke bermbegroeiing op de kant, die over de betonnen rand heen zal groeien. De beplanting bestaat uit onder andere Gewone margriet, Echte kamille en Gewone klaproos. Daardoor bepaalt de betonnen rand minder prominent het beeld.

G Wittevrouwenbrug

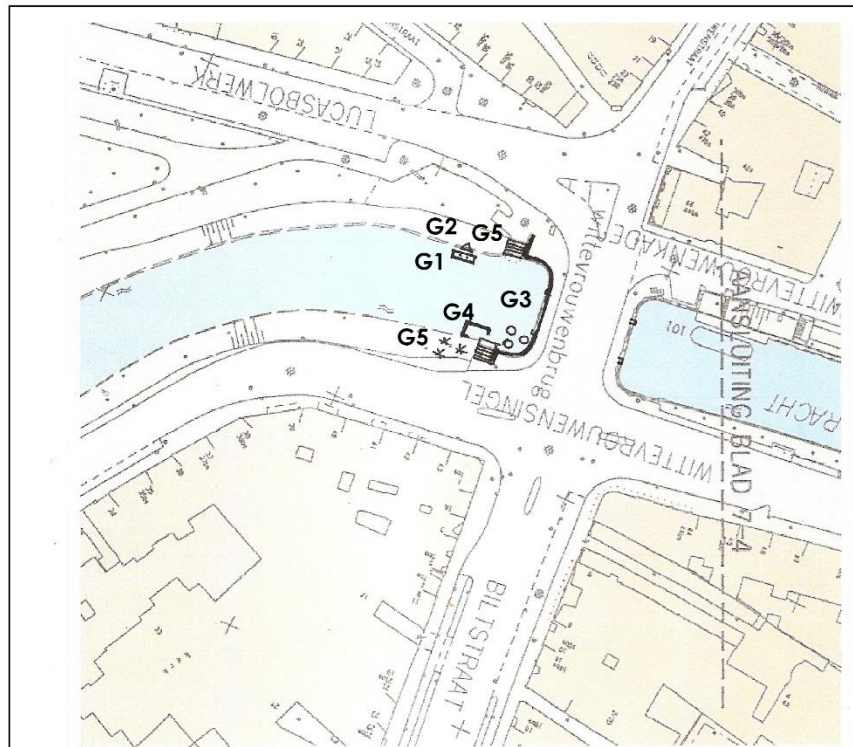
Zuidzijde Wittevrouwenbrug: oevers aan weerszijden (West en Oost) naast/rondom steigers, trappen en afvoerbuizen

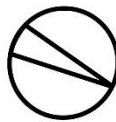
Wittevrouwenbrug West

Wittevrouwenbrug Oost

0 50m

Wittevrouwenbrug West

Wittevrouwenbrug Oost

G1 Drijvend vegetatie-eiland rond beschermingspalen (westzijde)

Ten zuiden van de Wittevrouwenbrug aan de westoever, waar twee meerpalen de afvoerbuizen beschermen, komt een drijvend vegetatie-eiland rond de beide palen van 5 m lang en 1 m breed. Met o.a. Gewone dotterbloem, Zwarte zegge en Moerasvergeet-mij-niet.

G2 Fauna uitreedplaats (westzijde)

Dit onderdeel doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase. De hoop is dat de maatregel nog dit jaar kan worden uitgevoerd.

G3 Wilgentenen bollen met drijfbladplanten (oostzijde)

In de luwe hoek, achter de meerpaal aan de oostoever, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: met o.a. Witte waterlelie, Kikkerbeet en Grof hoornblad (niet omgevingsvergunning-plichtig).

G4 Drijvend vegetatie-eiland (oostzijde)

Ten zuiden van de Wittevrouwenbrug aan de oostoever, naast de steiger, komt een drijvend vegetatie-eiland van 5 m lang en 1 m breed. Met o.a. Gewone dotterbloem, Zwarte zegge en Moerasvergeet-mij-niet.

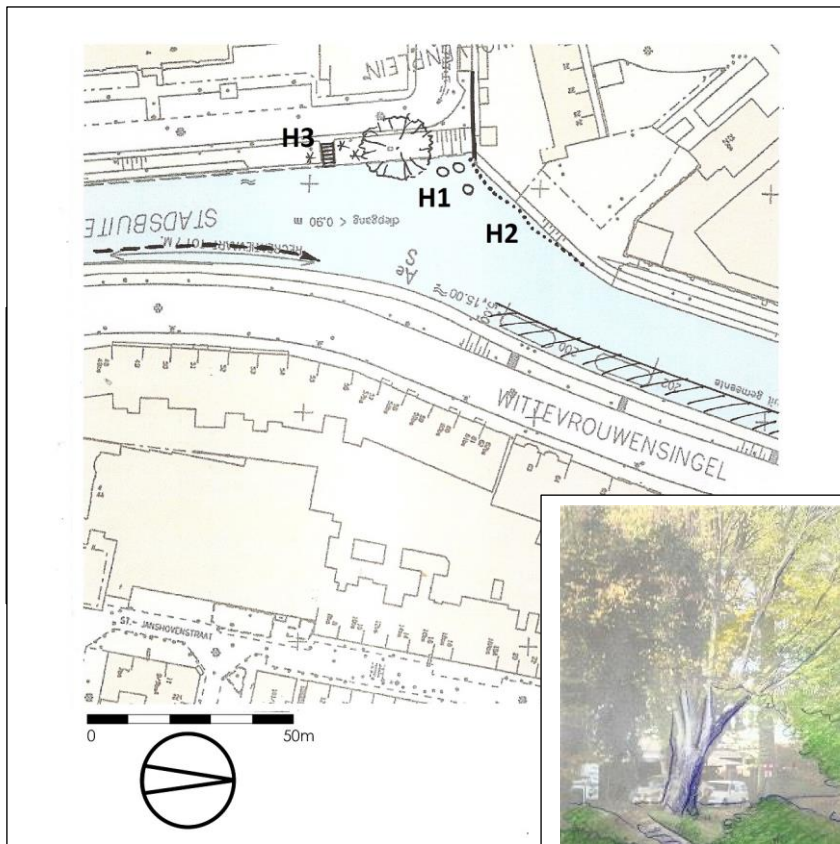
G5 Taludbeplanting (west en oost)

Westoever: Ter aanvulling op de bestaande begroeiing komt tot aan de betonrand een vegetatie van Maagdenpalm, Mannetjesvaren en Gevlekt longkruid. Deze planten zorgen ervoor dat de bovenkant van de betonnen rand enigszins gecamoufleerd wordt en ze leveren tevens extra beschutting voor kleine dieren.
Oostoever: Hier dient extra taludbeplanting met Wilde bertram, Echte koekoeksbloem en Bosanemoon tevens als camouflage van de zwarte afvoerbuys.

H hoek Wittevrouwenkade-Wolvenplein

Breed uitlopend stuk singel in de hoek van de Wittevrouwenkade en het Wolvenplein

Wittevrouwenkade

H1 Wilgentenen bollen met drijfbladplanten

In de brede luwe hoek, buiten de vaarlijn, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: met o.a. Witte waterlelie, Kikkerbeet en Grof hoornblad (niet omgevingsvergunning-plichtig).

H2 Vooroever

Dit onderdeel doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase.

H3 Taludbeplanting

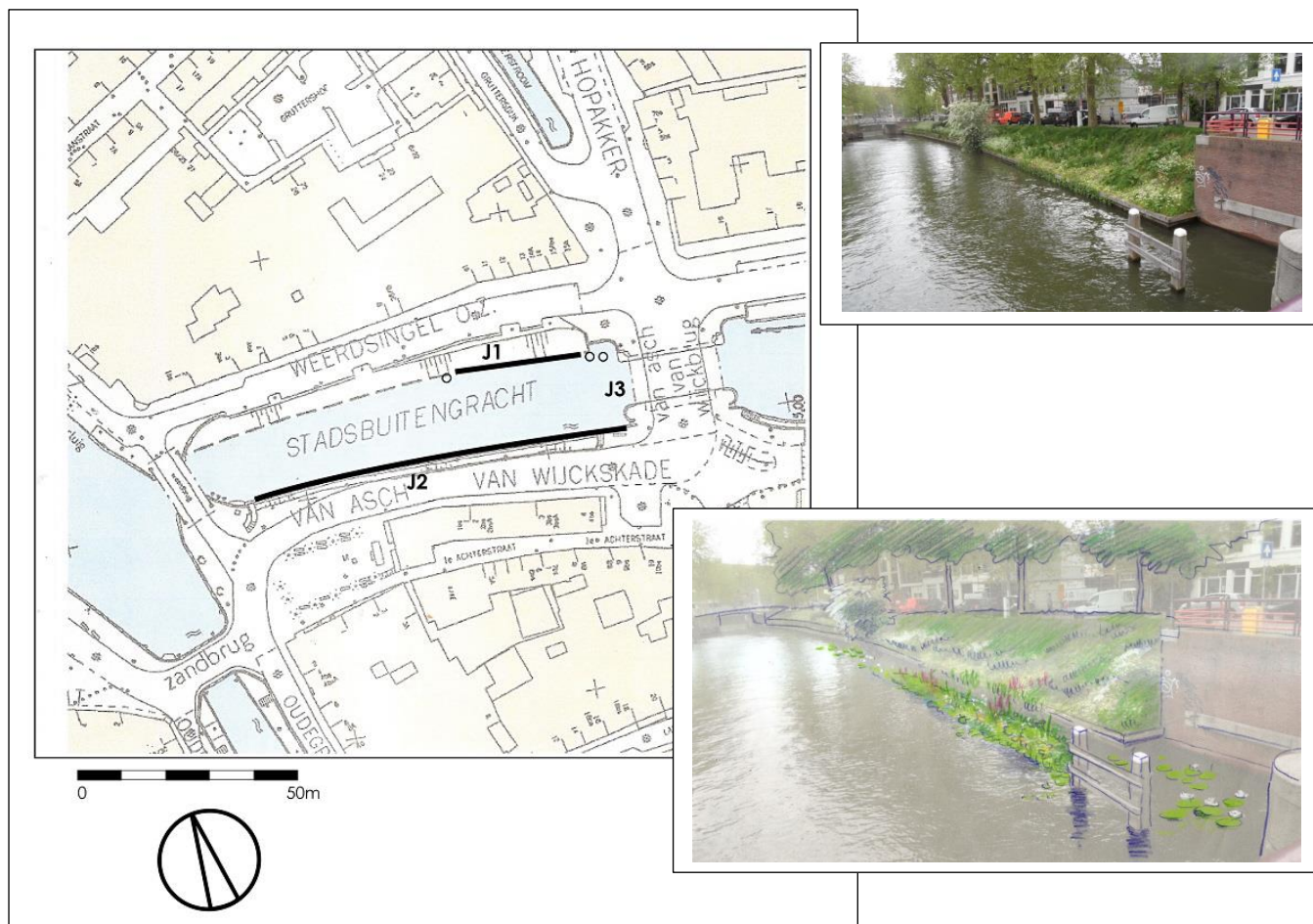
Dit onderdeel doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase.

I Wolvenplein

Dit onderdeel doorloopt een apart traject en is geen onderdeel van deze eerste fase.

J Nijntjepleintje

Noordelijke entree binnenstad, tussen Van Asch van Wijcksbrug en Weerdbrug

J1 Drijvend vegetatie-eiland met moerasplanten langs oever Weerdsingel O.Z.

Ten westen van de Van Asch van Wijcksbrug, langs de noordoever aan de Weerdsingel O.Z., komt een drijvend vegetatie-eiland van in totaal 20 m lang en 1 m breed. De vegetatie bestaat uit verschillende moerasplanten, waaronder de prachtige voorjaarsbloeiers Gewone dotterbloem en Gele lis.

J2 Muurbeplanting Van Asch van Wijckskade

Tegen de kademuur van de Van Asch van Wijckskade wordt op geschikte plekken muurvegetatie, zoals muurleeuwebek en muurvaren, in de voegen aangebracht. Daar is geen aparte constructie voor nodig. Het voorstel is niet omgevingsvergunning-plichtig en ook niet watervergunning-plichtig.

J3 Wilgentenen bollen met drijfbladplanten

In de luwe hoek, achter de meerpaal aan de noordoever, komen ± 40 cm onder het waterniveau wilgentenen bollen gevuld met drijvende waterplanten: met o.a. Witte waterlelie, Kikkerbeet en Grof hoornblad (niet omgevingsvergunning-plichtig).

Bijlagen

1. Kaart Vergroening Stadsbuitengracht
2. Kenmerken vegetatie

De technische bijlagen met precieze maten, materialen en plantensamenstellingen zijn op te vragen bij onderstaande contactpersonen.

Voor beantwoorden van vragen en nadere toelichting:

Harmke van Dam	E: harmke.van.dam@xs4all.nl	M: 06 1868 1838
Lies König	E: info@natuurlijkwijs.nl	M: 06 4131 7070

Utrecht, 6 mei 2016